

NORGES HØYESTERETT

Den 15. mai 2017 avsa Høyesterett dom i

HR-2017-958-A, (sak nr. 2016/2051), sivil sak, anke over dom,

Sparebank 1 Skadeforsikring AS
If Skadeforsikring NUF

(advokat Ståle Hovda – til prøve)

mot

Gjensidige Forsikring ASA

(advokat Jardar Aas)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Normann**: Saken gjelder spørsmålet om i hvilken utstrekning skadelidtes forsikringsselskap kan kreve regress hos skadevoldernes forsikringsselskap etter at kravet mot skadevolderne er rettskraftig avgjort. Saken gjelder særlig spørsmål om rettskraft, og om lemping av skadevoldernes ansvar begrenser regressadgangen.
- (2) I juni 2011 ble en bygning i Rauma kommune i Møre og Romsdal totalskadet i en brann. Bygningen inneholdt fire leiligheter som alle hadde egen inngang. Da brannen brøt ut tidlig om morgenen, var det tre voksne og to barn som sov i huset. Alle ble reddet ut av bygningen da brannvesenet kom til stedet. Politiets åstedsundersøkelse konkluderte med at brannen sannsynligvis hadde startet ved en av inngangsdørene i første etasje, og at årsaken til brannen sannsynligvis var tilførsel av ild i en eller annen form.
- (3) To skadevoldere ble ved Romsdal tingretts dom 21. november 2012 dømt for uaktsom ildspåsettelse etter straffeloven 1902 § 151 og brannvernloven § 42 jf. § 5 første ledd. Tingretten kom til at de tiltalte hadde opptrådt grovt uaktsomt.
- (4) Bygningen var totalforsikret hos Gjensidige Forsikring ASA – Gjensidige. Forsikringsselskapet utbetalte 6 710 280 kroner til bygningens eier, Vestnes Boligstiftelse. I forbindelse med straffesaken rettet Gjensidige regresskrav mot skadevolderne. De to ble holdt erstatningsrettslig ansvarlige, men ansvaret ble betydelig lempet. Skadevolderne ble i fellesskap dømt til å betale 200 000 kroner i erstatning til Gjensidige. Den ene skadevolderen ble i tillegg dømt til å betale 300 000 kroner til selskapet.

- (5) Den ene skadevolderen hadde ansvarsforsikring i Union forsikring, nå SpareBank 1 Skadeforsikring ASA – Sparebank 1 – mens den andre var ansvarsforsikret i If Skadeforsikring NUF – If.
- (6) Etter at Romsdal tingretts dom var blitt rettskraftig, fremmet Gjensidige direktekrav mot ansvarsforsikringsselskapene med påstand om at Sparebank 1 og If i fellesskap skulle dømmes til å betale erstatning til Gjensidige med kroner 6 710 280 kroner med tillegg av renter fra forfall til betaling skjer. Det oppsto tvist om grunnlaget for og omfanget av Gjensidiges direktekrav.
- (7) Oslo tingrett avsa 19. oktober 2015 dom med slik domsslutning:

- "1. **If Skadeforsikring NUF dømmes til å betale Gjensidige Forsikring ASA 6 706 280 – seksmillionersyvhundreogsekstusentohundreogåtti – kroner innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse, med tillegg av forsinkelsesrente fra 11. juli 2014 og til betaling skjer.**
2. **Sparebank 1 dømmes til å betale Gjensidige Forsikring ASA 5 000 000 – femmillioner – kroner innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse, med tillegg av forsinkelsesrente fra 20. august 2014 og til betaling skjer.**
3. **Det maksimale beløp som tilkommer Gjensidige Forsikring ASA er 6 706 280 – seksmillionersyvhundreogsekstusentohundreogåtti,– med tillegg av forsinkelsesrente i henhold til punkt 1 og 2. Sparbank 1 Skadeforsikring AS og If Skadeforsikring NUF er solidarisk ansvarlig opptil det beløp den enkelte hefter for i henhold til punkt 1 og 2.**
4. **Sparebank 1 skadeforsikring og If Skadeforsikring NUF dømmes i fellesskap til å betale Gjensidige Forsikring ASA sakskostnader med 56 400 – fentisekstusenfirehundre – kroner innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse."**

- (8) Tingrettens dom var begrunnet i at skadevolderne hadde opptrådt grovt uaktsomt, og at det derfor forelå ansvarsgrunnlag mot ansvarsforsikringsselskapene. Tingretten kom videre til at størrelsen på erstatningsbeløpet skadevolderne tidligere var idømt ved Romsdal tingretts dom, var uten betydning for erstatningsutmålingen i denne saken. En ansvarsbegrensning i forsikringen tegnet i Sparebank 1 førte til at dette selskapet ikke ble holdt ansvarlig for hele tapet.
- (9) Ansvarsforsikringsselskapene anket tingrettens dom til lagmannsretten. Ankene gjaldt rettsanvendelsen knyttet til forståelsen av forsikringsavtaleloven – FAL § 7-6. Den delen av tingrettens dom som gjaldt graden av skyld hos skadevolderne, ble ikke anket. Borgarting lagmannsrett avsa 26. august 2016 dom med slik domsslutning:
- "1. **Anken forkastes.**
 2. **I saksomkostninger for lagmannsretten betaler Sparebank 1 Skadeforsikring ASA og If Skadeforsikring NUF en for begge og begge for en 38 400 – trettiåttetusenfirehundre – kroner til Gjensidige Forsikring ASA innen 2 uker etter dommens forkynnelse."**
- (10) Sparebank 1 og If har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken gjelder rettsanvendelsen. Det er opplyst for Høyesterett at de ankende parter har dekket Gjensidiges regresskrav med de beløpene skadevolderne ble holdt ansvarlige for i

Romsdal tingretts dom 21. november 2012. Forøvrig står saken i samme stilling for Høyesterett som for lagmannsretten.

- (11) De ankende parter – *SpareBank 1 Skadeforsikring ASA* og *If Skadeforsikring NUF* – har i korte trekk anført:
- (12) Skadevoldernes erstatningsansvar er rettskraftig avgjort ved Romsdal tingretts dom 21. november 2012. Ansvarsforsikringsselskapene kan påberope seg denne dommen i forholdet til Gjensidige, jf. tvisteloven § 19-15 første ledd andre punktum. Det erstatningsbeløpet skadevolderne ble dømt til å betale, danner den ytre rammen for Gjensidiges regresskrav.
- (13) Tilsvarende løsning følger av de underliggende materielle reglene. *Sikredes ansvar* er lempet, og det er *dette ansvaret* som kan kreves dekket av ansvarsforsikringsselskapene, jf. FAL § 7-6 første ledd første punktum. Gjensidiges direktekrav er avledet av skadelidtes erstatningskrav mot skadevolderne, og ansvarsforsikringsselskapene har alle erstatningsrettslige innsigelser i behold i forhold til skadelidte, jf. FAL § 7-6 fjerde ledd. De samme innsigelser må da kunne gjøres gjeldende mot skadeforsikringsselskapets regresskrav.
- (14) På subsidiært grunnlag anføres det at ansvarsforsikringsselskapene har sine forsikringsrettslige innsigelser i behold, jf. FAL § 7-6 fjerde ledd andre punktum. Det fremgår av vilkårene at forsikringen bare gjelder "rettslig erstatningsansvar" sikrede har pådratt seg.
- (15) *SpareBank 1 Skadeforsikring ASA* og *If Skadeforsikring NUF* har nedlagt slik påstand:
1. **SpareBank 1 Skadeforsikring ASA og If Skadeforsikring NUF frifinnes.**
 2. **SpareBank 1 Skadeforsikring ASA og If Skadeforsikring NUF tilkjennes sakskostnader for lagmannsretten og for Høyesterett."**
- (16) Ankemotparten – *Gjensidige Forsikring ASA* – har i korte trekk anført:
- (17) Romsdal tingretts dom har ingen rettskraftvirkning i forholdet mellom skadelidtes og skadevoldernes forsikringsselskaper. Ansvarsforsikringsselskapene ville ikke være bundet av avtale mellom skadevolderne og skadelidte, og tvisteloven § 19-15 første ledd andre punktum kommer derfor ikke til anvendelse.
- (18) Forsikringsavtaleloven § 7-6 første ledd gir etter ordlyden skadelidte et ubetinget direktekrav mot ansvarsforsikringsselskapet, og det tilsvarende gjelder for skadelidtes forsikringsselskaps regresskrav.
- (19) Det heter i FAL § 7-6 fjerde ledd første punktum at de erstatningsrettslige innsigelser sikrede har i forhold til skadelidte, kan selskapet også gjøre gjeldende overfor skadelidte. Dette er et riktig utgangspunkt, men det treffer ikke kjernen i saken her.
- (20) Erstatningskravet – og dermed også direktekravet – ble etablert ved den skadevoldende handlingen. En etterfølgende personlig lemping for skadevolder påvirker ikke et etablert erstatningskrav. Det er forutsatt i forarbeidene og juridisk teori at ansvarsforsikringsselskapet ikke kan påberope lemping.

- (21) *Gjensidige Forsikring ASA* har nedlagt slik påstand:
- "1. Anken forkastes.
 2. *Gjensidige Forsikring ASA* tilkjennes omkostninger for Høyesterett."
- (22) *Jeg er kommet til* at anken ikke fører frem.
- (23) Jeg ser først på spørsmålet om de ankende parter på grunnlag av reglene om avledet subjektiv rettskraft kan påberope seg Romsdal tingretts dom 21. november 2012.
- (24) Som nevnt, ble Gjensidiges regresskrav mot de to skadevolderne fremmet i forbindelse med straffesaken. Sparebank 1 og If var imidlertid ikke parter i den saken. En dom er som hovedregel bare bindende for sakens parter, jf. tvisteloven § 19-15 første ledd første punktum.
- (25) Regelen om avledet subjektiv rettskraft er et unntak fra denne hovedregelen, og den innebærer at avgjørelsen også er bindende for dem som står i et slikt rettsforhold til en part at de ville vært bundet av tilsvarende avtale om tvistegjenstanden, jf. tvisteloven § 19-15 første ledd andre punktum. Spørsmålet er da om det foreligger slik bundethet i saken her.
- (26) I Romsdal tingretts dom ble skadevoldernes ansvar overfor skadelidte fastsatt. Men det følger av forsikringsvilkårene at skadevolder – sikrede – og skadelidte ikke med bindende virkning for Sparebank 1 og If kan inngå avtale om skadevoldernes erstatningsansvar. Selv om det ikke er gitt noen uttrykkelig regel om dette i loven, må det antas at det samme kan utledes av alminnelige prinsipper om at et rettssubjekt ikke uten særskilt hjemmel i lov eller avtale kan binde en annen ved sine disposisjoner overfor tredjeperson, jf. Brynhildsen m.fl., Forsikringsavtaleloven med kommentarer, 3. utgave side 265. Ordlyden i tvisteloven § 19-15 første ledd andre punktum tilsier derfor at reglene om avledet subjektiv rettskraft ikke får anvendelse.
- (27) De ankende parter gjør imidlertid gjeldende at det må sondres mellom avtalebinding og ansvarsforsikringssselskapenes *adgang* til å påberope seg resultatet i Romsdal tingretts dom som en ytre ramme for Gjensidiges direktekrav, og at tingrettens dom således skulle ha "*ensidig rettskraft*" i forhold til dette selskapet.
- (28) Det fremgår av forarbeidene til tvisteloven at bestemmelsen om avledet subjektiv rettskraft er ment å videreføre gjeldende rett, jf. NOU 2001: 32 B side 897. Tvistemålsloven inneholdt ikke en tilsvarende bestemmelse, og både Tvistemålsutvalget og Justisdepartementet fant det vanskelig å utforme generelle regler om dette. Utover at bestemmelsen i § 19-15 første ledd andre punktum tar sikte på å fange opp suksessjonsstilfellene og avledet rettskraft i selskaper og sammenslutninger, ble den videre utviklingen overlatt til teori og rettspraksis og regulering i spesiallovgivningen, jf. Skoghøy, Tvisteløsning, 3. utgave side 1117 med videre henvisninger til tvistelovens forarbeider. Tredjemannskrav etter forsikringsavtaleloven er ikke omtalt. På enkelte områder har det utkrystallisert seg klare løsninger, men dette gjelder ikke den type krav denne saken gjelder. Spørsmålet i saken her er heller ikke løst i rettspraksis.

- (29) De ankende parter har påberopt seg analogien til kausjonsforhold. Det er antatt i teorien at på grunn av kausjonens subsidiære karakter, bør kausjonisten kunne påberope seg en dom i forholdet mellom fordringshaveren og hovedskyldneren som rettskraftig fastslår at hovedkravet ikke består, jf. Schei m.fl., *Tvisteloven*, kommentarutgave, 2. utgave side 673. Løsningen er imidlertid omtvistet, jf. NOU: 2001 32 A side 399, og analogien til direktekrav etter FAL § 7-6 er for øvrig lite treffende. Dette direktekravet er ikke subsidiært, men står på egne ben. Og skadelidte kan velge hvem han vil fremme kravet mot.
- (30) Det kan derimot trekkes en analogi til samskyldnerforhold. Selv om grunnlaget for kravet mot skadevolder og grunnlaget for direktekravet mot forsikringsselskapet er forskjellige, er det materielle kravet i utgangspunktet det samme. I samskyldnerforhold er hovedregelen at en dom mot en medforpliktet ikke uten særskilt hjemmel har avledet rettskraft mot de øvrige, jf. NOU: 2001 32 A side 399.
- (31) Jeg tilføyer at jeg heller ikke kan se at det foreligger reelle hensyn av en slik karakter at dette tilsier at Romsdals tingretts dom bør gis avledet subjektiv rettskraft i saken her.
- (32) Konklusjonen så langt er at dommen i saken mellom skadevolderne og Gjensidige ikke har bindende virkning i forholdet mellom dette selskapet og ansvarsforsikringsselskapene.
- (33) Det neste spørsmålet er om den omstendighet at skadevoldernes erstatningsansvar ble lempet i den rettskraftige tingrettsdommen, kan gjøres gjeldende på materielt grunnlag som erstatningsrettslig eller forsikringsrettslig innsigelse mot Gjensidiges direktekrav.
- (34) Skadelidte har i utgangspunktet krav på full erstatning, jf. skadeserstatningsloven § 4-1. Utgangspunktet er videre at det regressøkende selskapet – her Gjensidige – har de samme rettighetene som sikrede eller uforsikret skadelidt, jf. skadeserstatningsloven § 4-3, jf. § 4-2 bokstav a.
- (35) FAL § 7-6 regulerer skadelidtes stilling ved ansvarsforsikring. Bestemmelsens første og fjerde ledd har slik ordlyd:
- "Dekker forsikringen sikredes erstatningsansvar, kan skadelidte kreve erstatning direkte fra selskapet. Selskapet og sikrede har plikt til på forespørsel å opplyse skadelidte om det foreligger ansvarsforsikring.**
- ...
- Selskapet kan gjøre gjeldende de innsigelser mot kravet som sikrede har i forhold til skadelidte. Selskapet kan også gjøre gjeldende sine innsigelser overfor sikrede, hvis ikke innsigelsene knytter seg til sikredes forhold etter at forsikringstilfellet er inntrådt."**
- (36) Første ledd gir skadelidte et selvstendig grunnlag til å fremme erstatningskravet direkte mot selskapet, mens det følger av fjerde ledd at ansvarsforsikringsselskapet på sin side kan gjøre de samme erstatningsrettslige og forsikringsrettslige innsigelser gjeldende mot kravet som sikrede har i forhold til skadelidte. Ordlyden i fjerde ledd gir ikke et klart svar på det spørsmålet denne saken reiser.
- (37) Bestemmelsens formål er å sikre skadelidtes stilling, jf. Ot.prp. nr. 49 (1988–1989) side 79:

"Utvalget foreslår at skadelidtes stilling i ansvarsforsikring styrkes ved at skadelidte generelt gis et direkte krav overfor selskapet, se utvalgsutkastet § 7-6 første ledd. I følge utvalget vil ordningen 'innebære praktiske og prosessuelle fordeler for skadelidte, og gjøre hans innkreving av erstatningsbeløpet vesentlig enklere'. Materielt vil forslaget innebære små endringer i forhold til gjeldende lov."

- (38) Departementet sluttet seg til utvalgets forslag, jf. Ot.prp. nr. 49 (1988–1989) side 80–81. Jeg kan ikke se at bestemmelsens formål kan tas til inntekt for at skadeforsikringselskapene kan påberope seg som innsigelse mot Gjensidiges krav at de sikredes erstatningsansvar er lempet.
- (39) Lovgiver har neppe tenkt på den spesielle situasjonen som her er oppstått. Forarbeidene gir forøvrig ikke et entydig svar på hva det innebærer at de erstatningsrettslige innsigelser sikrede har i forhold til skadelidte, også kan gjøres gjeldende av selskapet. Men det fremgår at kravet er skadelidtes fra forsikringstilfellets inntreden, og at det ikke kan begrenses eller falle bort ved andres avtaler eller opptreden etter dette. Skadelidte skal på den annen side ikke få noen bedre erstatningsrettslig posisjon ved å holde seg direkte til selskapet istedenfor til sikrede, jf. NOU 1987: 24 side 158–160. I spesialmerknadene til fjerde ledd heter det videre:
- "Selskapet kan altså gjøre gjeldende at det i det hele tatt ikke foreligger noe erstatningskrav, f.eks, fordi det ikke foreligger nødvendig ansvarsgrunnlag eller fordi kravet til årsakssammenheng mellom handling og skade ikke er oppfylt. Det kan også gjøre gjeldende at det iallfall bare kan bli tale om delvis ansvar, f.eks, fordi ansvaret kan begrenses eller lempes med hjemmel i avtale eller lov, eller fordi skadelidte har medvirket til skaden. Endelig kan det hevde at et eventuelt ansvar er bortfalt, f.eks, fordi skadelidte ikke har reklamert i tide, eller fordi kravet er foreldet."**
- (40) Uttalelsen på side 159 om at "[k]ravet er skadelidtes fra forsikringstilfellets inntreden" står i en viss motstrid til uttalelsen om at selskapet kan påberope seg at sikredes ansvar er "lempet".
- (41) Romsdal tingrett har lempet skadevoldernes ansvar med hjemmel i skadeserstatningsloven § 5-2. Lemping på grunnlag av denne bestemmelsen er en skjønnsmessig reduksjon av den utmålte erstatningen som innebærer at *erstatningsansvaret* skadevolder *ilegges* blir *reduisert*. Spørsmålet om lemping kommer således inn *etter* at erstatningens størrelse er bestemt og eventuelt allerede er satt ned for eksempel på grunn av skadelidtes medvirkning, jf. Rt-1997-883 på side 887, Hagstrøm og Stenvik, Erstatningsrett, 1. utgave side 525 og Wilhelmsen og Hagland, Om erstatningsrett, 1. utgave side 367.
- (42) Disse alminnelige erstatningsrettslige synspunktene kan etter min oppfatning tas til inntekt for at selskapet ikke kan påberope seg at kravet mot sikrede blir lempet *etter* at erstatningsansvaret er oppstått, og – dermed forsikringstilfellet – er inntrådt.
- (43) Denne synsmåten har også støtte i forsikringsrettslig teori, jf. Arntzen, Ansvarsforsikring, 2000 side 74:

"Denne bestemmelsen [FAL § 7-6 første ledd, jf. fjerde ledd første punktum] må dog tåle en viss modifikasjon. Modifikasjonen referer seg til SKL § 5-2, ...

I den utstrekning sikredes ansvar faktisk er dekket under hans ansvarsforsikring, vil selskapet naturligvis ikke ha krav på lemping under denne bestemmelse.

Bortsett fra den reservasjon som følger av SKL § 5-2 får skadelidte ingen sterkere erstatningsrettslig stilling ved å fremme sitt krav direkte overfor selskapet. ... Selskapet kan videre gjøre gjeldende at ansvaret må lempes eller begrenses i henhold til lov, f.eks. etter SKL §§ 2-2 eller 2-3, eller fordi skadelidte har medvirket til skaden, jfr. SKL § 5-1, eller at skadelidtes krav mot skadevolder er foreldet."

- (44) Skadeserstatningslovens hovedregel om lemping er hvorvidt ansvaret vil virke "urimelig tyngende" for den ansvarlige, jf. § 5-2 første punktum. Dersom det er tegnet en ansvarsforsikring som dekker tapet, vil det sjelden kunne tenkes at ansvaret vil virke "urimelig tyngende" for skadevolderen, jf. Ot.prp. nr. 75 (1983–1984) side 66.
- (45) Partene er enige om at ansvaret ikke hadde blitt lempet hvis ansvarsdekningen hadde vært kjent da skadeforsikringselskapets krav ble pådømt. I saken for Romsdal tingrett ble det ikke opplyst at skadevolderne hadde slik dekning. Dersom ansvarsforsikringselskapene her skal kunne påberope seg at ansvaret er lempet med grunnlag i skadeserstatningsloven § 5-2, vil dette innebære en tilfeldig fordel for disse selskapene.
- (46) Jeg kan ikke se at forsikringsavtaleloven § 7-6 fjerde ledd første punktum kan forstås slik at de hensyn som har begrunnet lemping av skadevoldernes ansvar, også kan føre til en reduksjon av ansvarsforsikringselskapenes betalingsplikt.
- (47) Sparebank 1 og If gjør på subsidiært grunnlag gjeldende at forsikringen i henhold til vilkårene bare dekker skadevolders – den sikredes – tap. Dette er et riktig utgangspunkt, jf. Bull, Forsikringsrett, 1. utgave side 551. Romsdal tingretts dom er imidlertid ikke et resultat av selskapenes innsigelser overfor sikrede, og lempingen er heller ikke knyttet til selve forsikringstilfellet. De ankende parters anførsler synes reelt sett også her å knytte seg til at selskapene ikke kan pålegges ansvar utover det de sikrede i den dommen ble ilagt på erstatningsrettslig grunnlag. De forsikringsrettslige innsigelser kan da – slik denne saken ligger an – ikke føre til et annet resultat enn det jeg nettopp har konkludert med.
- (48) Ankene må etter dette forkastes.
- (49) Gjensidige har fremsatt krav om dekning av sakskostnader for Høyesterett med 152 500 kroner. Kravet tas til følge, jf. tvisteloven § 20-2 første ledd.
- (50) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Anken forkastes.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler SpareBank 1 Skadeforsikring ASA og If Skadeforsikring NUF en for begge og begge for en til Gjensidige Forsikring ASA 152 500 – etthundreogfemtittusenfemhundre – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.

- (51) Dommer **Berglund:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (52) Dommer **Ringnes:** Likeså.
- (53) Dommer **Webster:** Likeså.
- (54) Dommer **Endresen:** Likeså.
- (55) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Anken forkastes.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler SpareBank 1 Skadeforsikring ASA og If Skadeforsikring NUF en for begge og begge for en til Gjensidige Forsikring ASA 152 500 – etthundreogfemtittusenfemhundre – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.

Riktig utskrift bekreftes: